

SINF RAHBARLARNING O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH
JARAYONIDAGI PSIXOLOGIK VAZIFALARI

Choriyeva Mahliyo Narzullayevna

Buxoro viloyati Jondor tumanlaridagi 11-maktab psixologi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim maktablarida sinf rahbarlarining o'quvchilar bilan ishlash medodlari, innovatsion usullar orqali yoritilgan. Unda sinf rahbarining o'quvchilari oldidagi burch va vazifalari tarmoqlab ko'rsatilgan. O'quvchilarning ota-onalari bilan hamkorlikda o'quvchilarni tarbiyaviy ishlarini olib borishlari nazarda tutilgan.*

Kalit so'zlar: *Madaniyat, mahorat, individual, axloqiy normalar*

Abstract: *This article describes the methods used by class teachers in general secondary schools to work with students through innovative methods. It outlines the duties and responsibilities of the class teachers to the students. It is planned to carry out educational work with children in cooperation with the parents of students.*

Key words: *Culture, skill, individual, moral norms.*

KIRISH

Sinf rahbarining faoliyati ko'p qirrali va sermazmundir. U o'zi rahbarlik qilayotgan sinf o'quvchilarini tarbiyalash bilan bir qatorda o'quv yili yoki chorak davomida nimalar qilish kerakligi bolalar hayotini nima bilan band qilish va tanlangan ish turini qanday amalga oshirishni bexato aniqlash kabi ancha murakkab muammoni yechadi. Bu borada sinf rahbariga turli xil manbalar yordam beradi. Sinf rahbari ishining asosiy qismi o'quvchilarni o'rganish. O'quvchilar bilim sifatini oshirish hamda ularning tartib intizomini mustahkamlash. Darsdan va sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarni tashkil etish va ularni o'tkazish. O'quvchilarning otaonalar bilan olib boriladigan ishlar ham sinf rahbarining asosiy vazifalaridan biridir.

O'quvchilar jamoasi - sinf rahbarining tayanchi. O'quvchilarni tarbiyalashda sinf jamoasidagi barcha o'quvchilarning bir-birlariga ta'sirlari katta ahamiyatga ega. Ularni bir-biriga ko'rsatadigan o'rnaklari intizomni yaxshilash va mustahkamlashga, ularni xulq madaniyatini, odatini, ko'nikmasini hosil qiladi. Sinf rahbar har jabhada barchaga o'rnak bo'ladigan zukko, aqlli, bilimdon hamda pedagogik mahoratga ega bolmog'i darkor.

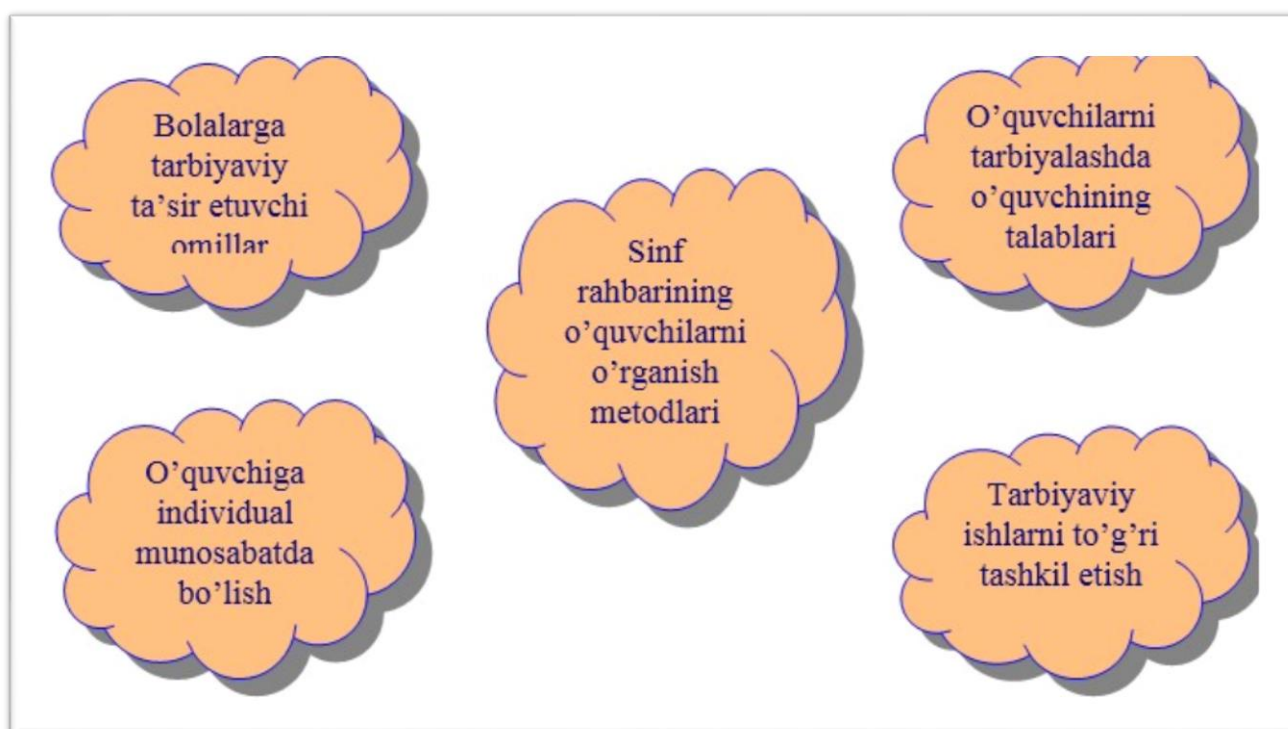
□ *Madaniyat* sinf rahbarining yuksak fazilatlaridan darak beradi.

□ *Mahorat* sinf rahbarini kasb egasi darajasiga ko'taradi.

Sinf rahbari bolalarni yaxshi bila olishi uchun ularni o'rganish darsda, darsdan tashqari vaqtlarda umuman bolaning hayoti o'tadigan barcha sharoitlarda amalga oshiriladi. Bolani o'rganish bilan sinf rahbari uning individual xususiyatlari haqida aniq ma'lumotga ega bo'ladi.

Bolaning individual xususiyati uning xulqiga, o'zlashtirishiga munosabatlariga jamoadagi o'rniga ta'sir etadi. Shu boisdan ham jamoadagi individlar tarbiyalanayotganda alohida o'quvchini unitish yaramaydi. Chunki sinf rahbari ko'pgina tashkiliy ishlarni uyushtirishda kimga suyanish, kimga qanday vazifa yuklash, kimga mustaqillik berish va kimga muntazam yordam berish kerakligini faqat ularning individual xususiyatlarini yaxshi bilish tufayligina bexato aniqlaydi. Demak, individual munosabat bolaga tarbiyaviy

ta'sir etishning eng samarali yo'lini topish imkoniyatini beradi. Tarbiyaviy ishlar jarayonida sinf rahbari butun sinf jamoasini ham o'rganishi kerak. Sinf rahbari o'ziga berilgan sinfni qabul qilib olish bilan bolalar haqida ko'pgina ma'lumotlarni aniqlaydi. Bu ma'lumotlar bolaning oilasidan o'qituvchilardan, o'rtoqlaridan olinadi va tarbiyaga yagona ta'sir birligi ham shu asosda vujudga keladi.

Sinf rahbari tarbiyaviy ishning turli bosqichlarida o'quvchi hulq-atvorining ayrim tomonlarini o'rgatishga e'tiborini qaratishi mumkin. O'quvchini har tomonlama o'rgatishga erishmoq uchun dasturni oldindan yaxshi o'ylab tuzish, o'quvchilarni o'rgatish rejasini, suhbat savollarini,

insholar mavzularni tayyorlab olish zarur. Navoiyning fikricha, ba'zan bir kishi bitta bolaga tarbiya berishga o'zlik qiladi, muallim esa bir nechta bola-sinf jamoasini tashkil etadi va ilmu-adab o'rgatadi. Bu jarayonda sinf rahbari ko'p mashaqqatlarga duch keladi. Shuning uchun shogirdlar ustoz oldida umrbod qarzdor ekanliklarini his etishlari lozim. SHogird podsholik martabasiga erishsa ham muallimga qulluq qilsa arziydi.

Xak yulida senga bir harf o'qitmish ranj ila, Aylamak bo'lmas ado oning haqin yuz ganj ila.

- Sinf rahbari o'quvchilarni ma'naviy-ahloqiy tarbiyalar ekan, u o'z faoliyatida quyidagi talablarga rioya qilishi kerak:

- sinf rahbari o'quvchi ota-onasining mansabi, boyligiga qarab bolaga muomala qilmasligi lozim.

- sinf rahbari bolalarga ahloqiy normalarni o'rgatishi kerak.

- gerdayishi, manmanlik, ta'magirlik, nodonlik kabi illatlar o'qituvchi ahloqiga yod sifatlardir.

- xalq nazarida olim hisoblanadigan o'qituvchilar yomon ishlardan, fiskufasoddan o'zlarini tiya bilishlari zarur.

Sinf rahbarining ota-onalar bilan to'g'ri muomila qila olishi murakkab, nozik ish. Chunki hozirgi ota-onalarning ko'pchiligi o'rta yoki oliy ma'lumotli kishilar, ular vaqtli matbuot, televidinie, radio orqali ko'pgina pedagogik axborotlarni bilib oladilar. Shunday vaziyatlar ham bo'ladiki, o'g'il yoki qiz bola maktabda o'zboshimchalik qiladi, lekin oilada xushyor va gapga quloq soladi, yoki aksincha. Oilada muomalasi qo'pol, o'zboshimcha, maktabda esa o'zini xushmuamola, intizomli tutadi. Buning sababi nimada? Bunday holatlarning hammasi uchun bir xil sabab va to'g'ri javobni topish amri mahol. Chunki har bir holatda uning sabablari turlicha bo'lishi mumkin. Demak, sinf rahbari va ota-onalarning maqsadlari bir hil bo'lsa ham, ularning hamkorligi, bir-birini tushunishi, muomala munosabatlari qarama-qarshiliklarsiz bo'lmaydi.

Sinf rahbarining faoliyati kamol topayotgan kishi shaxsini tarkib toptirishga qaratilgandir. Bu faoliyatning natijalari tarbiyalanuvchining qiyofasida, uning shaxsidagi xususiyatlarida, xarakter va xulq-atvorida o'z aksini topadi. Agar tarbiyachi pedagog nimaga intilayotganini ravshan va aniq tushunilmagan joyda tarbiyalanuvchilar shaxsini takomillashtirishga astoydil intilish bo'lmaydi, balki tarbiyada o'tkaziladigan ish tasodifiy tusga ega bo'lib, buning uchun ajratilgan vaqtni to'ldirish uchungina olib boriladi. Tarbiya faoliyatining maqsadlarini aniq bilmagan va bu maqsadlarni hisobga olmagan holda to'la qimmatli tarbiya yo'q va bo'lishi ham mumkin emas. Ma'naviy-

ahloqiy tarbiyaning maqsadi jamiyat talablariga bogʻliq boʻlib, bu talablar oʻz navbatida ishlab chiqaruvchi kuchlarning rivojlanish darajasi va jamiyatda yoshlarni oʻqitish va tarbiyalash ishlarining hammasi yosh avlodda maʼnaviy ahloq va eʼtiqodni shakllantirishga, ularni Vatanga cheksiz sadoqat ruhida tarbiyalashga xizmat qilishi lozim. Sinf rahbari taʼlim-tarbiyaviy ishlarni yakka oʻzi emas, balki shu sinflarda dars beruvchi boshqa oʻquvchilar bilan hamkorlikda hal etadi. Oʻquv ishlarida sinf rahbarining va shu sinfda ishlaydigan boshqa oʻqituvchilarning bir yoqadan bosh chiqarib ishlashi, oʻquvchilarga nisbatan yagona talabni amalga oshirish va oʻquvchilarning bir-biriga oʻzaro yordamlari taʼlim-tarbiya sifatini oshiradi.

Sinf rahbar bir bogʻbon boʻlsa, oʻquvchilarning har biri har xil gullardir. Har bir gul alohida parvarish talab qilinganidek, har bir oʻquvchi ham oʻziga eʼtiborni talab qiladi. Oʻquvchi eʼtibordan chetda qoldimi, bas, u parvarishsiz gulga oʻxshab qoladi, yo oʻzi xohlagan tomonga oʻsib, goʻzallik tarqatmaydi. Gullarimiz hayotimiz kabi goʻzal bolsin!

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A.Avloniy. “Turkiy Guliston yohud ahloq” - Toshkent: Oʻqituvchi, 1992.
2. Tarbiyaviy ishlar metodikasi - Qarshi: 2007.
3. Kaykavus. “Qobusnoma”. – Toshkent. Oʻqituvchi, 1986.
4. “Axloq – odobga oid hadis namunalari”. Toshkent: Fan, 1990.
5. Musurmonova O. “Oila maʼnaviyat – milliy gʻurur”. – Toshkent: oʻqituvchi. 1999.
6. Ochilova M. “Oʻqituvchi odobi”. – Toshkent: Oʻqituvchi, 1993

